

Digitala Med(ie)borgare

-En intervjustudie rörande verksamma fritidslärares förhållnings- och arbetssätt
med digitala verktyg och sociala medier

Marika Ahlstrand

Marika Ahlstrand

VT-2017

Examensarbete, 15hp

Grundlärare med inriktning mot fritidshem, 180hp

Sammanfattning

Syftet med studien var att synliggöra och identifiera hur verksamma fritidslärare förhåller sig till samt arbetar med digitala verktyg och sociala medier. Vidare så var syftet även att synliggöra vilka effekter som fritidslärarna anser att dessa verktyg och medier kan ha på elevernas lärande. Den metod som använts till studien har varit forskningsintervjuer, detta för att ta reda på hur det valda ämnet, digitala verktyg och sociala medier, tolkas och förstås utifrån de intervjuades egna perspektiv. Studien bygger på intervjuer gjorda på fem fritidshem med fem olika fritidslärare.

Det resultat som framkommit har varit att de flesta av de intervjuade fritidslärarna har ställt sig positivt till digitala verktyg och sociala medier inom den pedagogiska verksamheten. De anser att elevernas sociala kompetens utvecklas, att eleverna inkluderas i varandras lärande samt att lärandet blir roligare via dessa verktyg och medier. Men det har även nämnts vissa negativa effekter av dessa digitala verktyg och sociala medier. Att eleverna kan bli exkluderade från övriga elevgruppen om hen inte har tillgång till dessa verktyg och medier. En fritidslärare nämnde även att dessa verktyg och medier kan framkalla negativt beteende, främst hos pojkar i form av bråk och slagsmål.

Nyckelord: fritidslärare, digitala verktyg, sociala medier, effekter, lärande

Innehållsförteckning

Inledning	6
Syfte och forskningsfrågor	7
Bakgrund & Litteraturgenomgång	8
Begreppsförklaring	8
Fritidshemmets historik.....	9
Studiens teoretiska utgångspunkt	10
Digitala verktyg & sociala medier inom den pedagogiska verksamheten.	10
Ramfaktorer för arbetet med digitala verktyg och sociala medier.....	12
Förhållnings- och arbetssätt med digitala verktyg och sociala medier	13
Den digitala teknikens effekt på barn- och ungas psykisk ohälsa	13
Den digitala teknikens effekt på barn och ungas hälsa	13
Den digitala teknikens effekt på barn och ungas lärande.....	14
Den digitala teknikens effekt på barn och ungas sociala utveckling	15
Sammanfattning	16
Metod	17
Etiska principer	17
Urval	18
Datainsamling.....	18
Databearbetning	18
Trovärdighet och tillförlitlighet.	19
Metoddiskussion	19
Resultat	21
Fritidslärarnas förhållningssätt till digitala verktyg och sociala medier inom verksamheten	21
Ramfaktorer för arbete med digitala verktyg och sociala medier	21
Fritidslärarens kompetens och intresse.....	22
Vad anser fritidslärarna att digitala verktyg och sociala medier kan bidra med till eleverna?	23
Konstruktivt eller Destruktivt	23
Lek och Lärande	24
Inkludering och Exkludering av elever.....	24
Hur arbetar fritidslärarna med digitala verktyg och sociala medier?.....	25
Inkludering och Exkludering av elever.....	25

Lek och Lärande	26
Sammanfattning	28
Analys	29
Fritidslärarnas förhållningssätt till digitala verktyg och sociala medier	29
Fritidslärarnas arbetsätt med digitala verktyg och sociala medier.	30
Digitala verktyg och sociala mediars effekt på elevernas lärande	31
Diskussion och Slutsatser	33
Vidare forskning.....	34
Litteraturförteckning	35
Bilaga 1	38
Bilaga 2	39

Inledning

När skolinspektionen gjorde sin granskning av fritidshemmets verksamhet, 2010 så kunde de se brister i hur fritidshemmen jobbade med barn- och ungdomskultur inom verksamheten.

Kreativt skapande i form av rollspel, musicerande och dans som är en del av barn- och ungdomskulturen i dag, sker däremot sällan, i vart fall inte med stöd av eller förberett av de vuxna. Det är också ovanligt att de datorer som finns på fritidshemmen används för annat än att spela spel. På flera fritidshem uttrycker personalen "vi har avsiktligt sagt nej till datorer eftersom barnen har fullt upp med detta hemma".

(Skolinspektionen, 2010)

Arbetet med barn- och ungdomskulturen inom skolan och fritidshemmet tar sin början i FN:s konvention om barns rättigheter. Där tas det upp att konventionsstaterna ska erkänna barns rätt till vila, fritid, lek och rekreation samt att de ska få delta fritt i det kulturella och konstnärliga livet som pågår i samhället.

Konventionsstaterna ska respektera och främja barnets rätt att till fullo delta i det kulturella och konstnärliga livet och ska uppmuntra tillhandahållandet av lämpliga och lika möjligheter för kulturell och konstnärlig verksamhet samt för rekreations- och fritidsverksamhet.

(artikel 31, barnkonventionen, UNICEF)

Digitala verktyg och sociala medier är något som idag är en stor del av både unga och vuxnas kultur, men det har i samhällsdebatten blivit väldigt stort fokus på hur dessa används just av barn och unga. Barnpsykologen Malin Bergström (2016) berättar att hon kan se att den digitala tekniken har utvecklats i en rasande fart och att en majoritet av barn idag redan vid tre års ålder har varit ute på nätet. Barn och unga idag använder skärmar till många varierade aktiviteter. Genom skärmarna så kan barnen hålla kontakt med kompisar, spela spel, lösa kluriga problem samt lyssna på musik. Men Bergström (2016) menar på att det inte bara finns positiva effekter med den digitala tekniken, det finns även forskning som visar på negativa effekter som till exempel problem med uppmärksamhet, sömn, vikt och socialt beteende.

Det diskuteras idag flitigt huruvida digitala verktyg är bra eller inte samt om dessa bör vara ett innehåll i fritidshemmets och skolans verksamhet. Inom debatten rörande dessa verktyg så lägger man mycket fokus på begreppet skärmtid. Begreppet skärmtid avser den tid vi tillbringar framför olika former av skärmar, d.v.s. tid framför TV, dator, TV- & datorspel, surfplattor och mobiltelefoner. (Rädda Barnen) Inom denna debatt rörande skärmtid så tas det ofta upp olika aspekter som specifikt kopplas till ungas användande av digitala verktyg och sociala medier. Till exempel så diskuteras det ofta rörande olika hälsorisker som kan drabba barn och unga. Det argumenteras för att de unga sitter vid någon typ av skärm nog mycket hemma och att den tiden som spenderas stillasittande är en tydlig orsak till barns hälsoproblem, sömnproblem, koncentrationssvårigheter samt barns psykiska ohälsa.

Jag som blivande fritidslärare känner att detta ämne är angeläget att uppmärksamma eftersom att det både är ett läroplansuppdrag samt ett aktuellt och viktigt område för elevernas lärande och utveckling. Eftersom den digitala tekniken finns överallt i vårt samhälle så anser jag att

eleverna behöver få förståelse för teknikens möjligheter och begränsningar. Får pedagogerna förståelse för detta så kan dessa sedan användas för elevernas vidare lärande och utveckling.

Syfte och forskningsfrågor

Syftet med denna studie är att synliggöra och identifiera hur verksamma fritidslärare förhåller sig till och arbetar med digitala verktyg och sociala medier, då detta både är ett läroplansuppdrag och ett aktuellt och viktigt område för elevers lärande och utveckling.

Studiens forskningsfrågor:

- Hur förhåller sig verksamma fritidslärare till digitala verktyg och sociala medier inom verksamheten?
- Vad tror verksamma fritidslärare att digitala verktyg och sociala medier kan bidra med till eleverna?
- Hur arbetar verksamma fritidslärare i sin verksamhet med digitala verktyg och sociala medier?

Bakgrund & Litteraturgenomgång

Fritidshemmets uppgift är att komplettera förskoleklassen och skolan och att göra det möjligt för föräldrar att förena föräldraskap med arbete eller studier. Fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande, erbjuda dem en meningsfull fritid, främja allsidiga kontakter och social gemenskap.

(Skolverket, 2016)

Detta citat ovan är Skolverkets formulering av den fritidsverksamhet vi idag känner till och är bekant med, men den har inte alltid sett ut på detta sätt. Den har bakåt i historien både sett annorlunda ut samt fyllt helt andra funktioner och haft andra mål och syften. Men det är inte bara den pedagogiska verksamheten som har genomgått stora förändringar genom åren, även fritidslärares yrkesroll, utbildning och titel har genomgått förändringar. Från att ha varit en tvåårig gymnasieutbildning till att bli den högskoleutbildning som den är idag är en stor förändring, även fritidslärares titel har blivit en ständigt förekommande diskussionsfråga. Förr i tiden så kunde yrkesrollen heta fritidspedagog, idag kan man stöta på titlar som lärare med inriktning mot fritidshem, grundlärare med inriktning mot fritidshem eller fritidslärare.

Begreppsförklaring

Begreppet IT och IKT är två begrepp som är ganska snarlika varandra, IT står för informationsteknik och är ett samlingsbegrepp för de tekniska möjligheterna som skapats genom de framsteg som gjorts med datateknik och telekommunikation. Begreppet IKT står för informations- och kommunikationsteknik och innefattar den del av IT som bygger på kommunikation mellan människor (NE, 2017). Jag som forskare har till denna studie gjort bedömningen att begreppen digitala verktyg och sociala medier har varit mer passande eftersom att dessa får in alla de delar som jag velat beröra med denna studie.

Begreppet digitala verktyg syftar till att vara ett allmänt begrepp som ger fritidslärarna ett brett tolkningsutrymme vilket förhoppningsvis leder till välutvecklade och givande svar rörande deras arbete med dessa. Begreppet sociala medier valdes därför att dessa har börjat användas mer och mer av barn och unga idag. Statens medieråd (2016) har via forskning kunnat se att sociala medier är den vanligast förekommande internet aktiviteten bland tonåringar, men detta intresse har även visat sig klättra ner i åldrarna. Specifikt så används Facebook och Instagram mest av unga, där Facebook är populärast bland 17-18 åringar och Instagram lockar mer 9-16 åringar. Eftersom att dessa har börjat användas mer och mer så ville jag med denna studie få klarhet i hur fritidslärare såg på detta fenomen samt ta reda på om de kunde se för/nackdelar eller hinder och möjligheter för verksamheten att jobba med sociala medier (Statens medieråd, 2016).

Fritidshemmets historik

Fritidshemmets verksamhet växte fram i och med industrialismens framväxt. Då städerna växte sig allt större lockades arbetarna från jordbruket och sökte istället levebröd inom industrin. För föräldrar under denna period så blev arbetsdagarna långa och ofta var dessa även förenade med perioder av arbetslöshet (Rohlin, 2012). På grund av detta så kunde man i storstäderna märka av en allt större skara med barn som började ränna omkring på eftermiddagarna. Dessa barn drog ofta omkring sysslolösa och helt utan tillsyn, många av dess barn började även att ägna sig åt tiggeri som sedan ledde till vidare kriminalitet. Det visade sig vara ett problem den tid som barnen spenderade mellan skolans slut och föräldrarnas hemkomst vilket bland annat fick skolans verksamhet att kräva åtgärder. Därför så startades arbetsstugorna, dessa hade som syfte att erbjuda barnen innehåll som skulle dana dem i rätt riktning som ansågs gynnsam samt förbereda barnen inför arbetslivet. Verksamhetens fokus låg på att erbjuda tillsyn och omsorg för att kunna förhindra, tiggeri, skolk, kriminalitet och annat icke-önskvärt beteende. Arbetsstugornas grundare var den liberale förskolläraren Fridtjuv Berg och filantropen Anna Hierta-Retzius (Rohlin, 2012).

Under den senare delen av 1900-talet bytte den verksamhet som då hade hetat arbetsstugan namn till eftermiddagshemmet, verksamheten bytte även fokus från att ha varit en arena för inskolning in i arbetslivet till att bli en arena där barnen kunde ägna sig åt fri sysselsättning i form av läsläsning, utevistelse och lek. Man ville genom verksamheten fostra barnen till att disciplineras till att passa tider, lära sig gott bordsskick, undvika skolk och läsa sina läxor. Det var inte förrän under 1970-talet som den verksamhet vi idag kan beskriva som det "moderna fritidshemmet" formades, där skulle verksamheten fostra barnen och fokus låg på lärande samt utveckling av barnens sociala kompetens (Rohlin, 2012).

Anledningen till denna historiska bakgrund på fritidshemmets verksamhet är belysa dess enorma förvandling genom åren, från att tidigare ha varit en arena där barnen skulle lära sig disciplin och förberedas inför det kommande arbetslivet till att idag vara en arena där eleverna ska få chans till vila, rekreation samt erbjudas en meningsfull fritid. Något som Skolinspektionen (2010) inte anser att fritidshemmet som verksamhet hitintills har lyckats med, många fritidshem erbjuder ofta samma innehåll med ytterst små variationer vilket gör att innehållet nästan ser likadant ut över tid. Det förekommer ofta fri lek inne och ute samt skapande i form av klippa, klistra och rita. Inomhus spelar barnen mest brädspel, bygger lego samt leker fantasilekar. Utomhus leker barnen mycket själva och de mest förekommande aktiviteterna är fotboll, bandy och cykling. Kreativt skapande eller aktiviteter i form av musicerande, rollspel, teater och dans förekommer ytterst sällan enligt Skolinspektionens granskning. Skolinspektionen (2010) förvånades även över att digitala verktyg och IT endast hade en marginell roll inom den pedagogiska verksamheten med tanke på att den har en sådan central roll i barnens liv.

Den digitala teknik som vi har i samhället har inte alltid varit en realitet. Den fritidshemsverksamhet som existerade under den senare delen av 1800-talet hade helt andra behov och funktioner att fylla. Vårt samhälle hade heller inte kommit så långt i den tekniska utvecklingen som det har idag. Agneta Ljung-Djärf (2004), Universitetslektor i pedagogik tar upp i sin doktorsavhandling att det inom de senaste årtiondena har blivit vanligare att IT (Informationsteknik) och IKT (Informations- och kommunikationsteknik) får förekomma som inslag inom utbildningssystemets olika delar. Ljung-Djärf (2004) berättar även att det har formulerats att tekniken i undervisningssammanhang ska användas för att förbereda eleverna

inför framtiden, bidra till lärande samt utjämna skillnader i tillgång och användande av teknik hos barn och unga.

Studiens teoretiska utgångspunkt

Som art är människor väldigt läroaktiga, det vill säga att vi har en speciell förmåga att ta till vara på erfarenheter och använda dessa sedan i framtida sammanhang. Detta lärande kan äga rum både på individnivå men också på kollektiv nivå inom företag, organisationer och samhällen. Lärande är inte heller samma företeelse under olika historiska epoker eller under olika kulturella villkor. Den teknologiska och sociala utvecklingen påverkar det sätt på vilket vi får information, kunskaper och färdigheter (Säljö, 2000).

Den teknologiska utvecklingen är väldigt omdiskuterad i dagens samhälle. Ofta tas det upp diskussioner rörande barns och ungas läroprocess och lärande då det kommer till teknik och digitala verktyg. Det kan konstateras att den digitala utvecklingen i vårt samhälle rör sig hastigt framåt. Det är viktigt att tänka på är att det inte bara är *vad* och *hur* mycket som vi ska lära oss då dessa utvecklingar sker. Vi måste även fundera över *det sätt* på vilket vi lär och tar del av nya kunskaper (Säljö, 2000). Men frågan om hur människor lär och utvecklas är inte bara en fråga i sig utan den är även knuten till frågan om hur vi tänker och agerar i allmänhet. Säljö (2000) som är förespråkare för det sociokulturella perspektivet på lärande, menar att vi lär oss i sociala sammanhang. Du lär dig vem du är och hur du bör agera genom att interagera med andra människor. Därför blir de grupper som vi tillhör och den kultur som vi växer upp i av stor betydelse för detta perspektiv. Denna studie utgår från ett sociokulturellt perspektiv på lärande, alltså tanken om att vi människor lär och utvecklas genom samspel med andra. Det antas vidare att kommunikation har stor betydelse och att den teknologiska utvecklingen kan ha effekt på oss människor, både på individ och kollektiv nivå.

Digitala verktyg & sociala medier inom den pedagogiska verksamheten.

Vi kan i kommentarmaterialet till läroplanens fjärde del (2016) läsa om vikten av digitala verktyg och medier inom den pedagogiska verksamheten. Där lägger man stort fokus på de digitala verktygen och mediernas användande för kommunikation.

I fritidshemmet finns många möjligheter att använda digitala verktyg, till exempel kan eleverna använda e-post och sociala medier för att kommunicera eller använda digitala verktyg när de arbetar med berättelser, bilder och dokumentation. Eleverna ska även få möta innehållet säkert och ansvarsfull kommunikation, även i digitala sammanhang.

(Skolverket, 2016, 19)

Skolverket (2016) tar även upp vikten av att pedagoger och lärare bör ta tillfället i akt och lyfta diskussioner med eleverna rörande risker och möjligheter som kan finnas med kommunikation via digitala verktyg och medier. Till exempel menar man att det kan vara en bra ide att prata om möjliga risker med att lämna ut personlig information på internet eller att det är lämpligt att fråga om lov innan man publicerar en film eller bild av någon på nätet. Skolverket (2016) tar även upp vikten av kreativt skapande med hjälp av digitala verktyg och medier. Genom det digitala skapandet vill man ge eleverna en chans till att undersöka olika fenomen samt kunna använda dessa till att uttrycka sig eller berätta något.

Det finns en mängd digitala verktyg för att skapa exempelvis film, musik, bilder och bildspel. Det är betydelsefullt att eleverna utvecklar kunskaper om och en tilltro till sin förmåga att använda digitala verktyg i sitt skapande.

(Skolverket, 2016, 21)

Ett tydligt mål som står fastställt i läroplanen för skolan, förskolan och fritidshemmet (2011) är att eleverna ska få använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation samt skapande och lärande. Men detta mål har visat sig vara svåruppnått. Enligt E-Learning Nordic (2006), en samnordisk studie som utförts och lanserats i samarbete mellan Utbildningsstyrelsen i Finland, den svenska Myndigheten för skolutveckling, det norska Kunnskapsdepartementet, det danska Undervisningsministeriet samt Ramböll Management har man fastställt att IT har en positiv inverkan och kan förbättra elevernas inläring. Dock så har även studien visat på att möjligheterna med IT inte helt tas tillvara på skolorna. För att man ska kunna realisera den potentiella effekten av IT inom verksamheten så behöver skolornas huvudmän och ledning bli mer professionella i det organisatoriska införandet av IT. Man kan enligt studien se att betydande investeringar har gjorts på IT, både på lokal och regional nivå. Men dessa har ofta gjorts utan några tydliga kriterier för framgång och utan någon strukturerad uppföljning av resultaten. Ramböll Management, som har stått för det operativa genomförandet av studien samt analys av resultaten i rapporten menar att man skulle kunna jämföra denna IT situation på skolorna med att köpa 10 nya bärbara datorer utan att packa upp dem (Ramböll Management, 2006).

Ur en artikel av Leif Marklund och Elza Dunkels (2016) kan man läsa om deras etnografiska studie som gjorts av svenska förskollärares diskussioner kring digitala verktyg inom verksamheten. Denna studie är då specifikt inriktad mot det digitala verktyget surf eller lärplattan. Resultatet av studien visar att det finns två stora grupper av förskollärare i Sverige: de som är övertygade om fördelarna med surfplattor i förskolan och de som visat sig vara mer reserverade då surfplattor infördes i förskolan. I resultatet av studien så har även Dunkels och Marklund (2016) hänvisat till Ljung-Djärf (2004) tankar och åsikter rörande digitala verktyg. Ljung-Djärf (2004) har argumenterat för att datoranvändning bör ses som en viktig inläring där dess huvudsakliga mål är att uppfylla de politiska visioner och mål som existerar rörande lika villkor för lärande. Ytterligare en slutsats av Dunkels och Marklunds (2016) studie är att deltagarna som medverkat har visat på att surf/lärplattor antingen är ett tillgängligt pedagogiskt alternativ eller att det ses som ett verktyg för undervisning och lärande.

Marklund (2015) har tidigare medverkat i diskussionen rörande digitala verktyg, där han hänvisat till, SOU 2014:13, en statlig kommission som arbetar mot en digital agenda för Sverige och som nyligen delat med sig av sina slutsatser rörande detta. SOU (2014) vill först och främst att den digitala kompetensen hos den enskilde förskolläraren ska erkännas som en viktig kompetens i läroplanen. Kommissionen understryker även att de anser att det finns ett stort behov av att revidera läroplanen och att detta då kan göras genom att lägga till ett digitalt perspektiv till dess innehåll. SOU (2014) tar även upp behovet av att lärarnas digitala kompetens bör ökas genom fortbildning.

Även om dessa studier ovan har gjorts utifrån förskollärarens yrkesroll och kompetens så berör dessa även fritidslärarens yrkesroll, eftersom fritidsläraren har en roll att komplettera förskolan, skolan och sameskolans verksamhet. Då behöver också fritidshemmets verksamhet bli bemött och få samma resurser för att kunna slutföra sitt uppdrag om komplettering av skolans verksamhet.

Ramfaktorer för arbetet med digitala verktyg och sociala medier

Frågan om IT, digitala verktyg och sociala medier inom fritidshemmets pedagogiska verksamhet är en mer komplicerad fråga än bara ja och nej. Det finns många olika ramfaktorer som måste tas med i beräkningen när man utformar och anpassar verksamhetens innehåll. Kommunens och skolans ekonomi har betydelse för möjligheter att anställa personal, köpa läromedel och utrustning och får därmed direkt och indirekt påverkan på undervisningen (Lindström och Pennlert, 2013).

Även fritidspersonalens kompetens är en viktig fråga att ta med i beräkningen. Deras kompetens är sannolikt den viktigaste kvalitetsfaktorn i fritidshemmets verksamhet, det är avgörande att personalen ges de förutsättningar som behövs för att utföra ett bra arbete. Huvudmännen inom verksamheten bör ha en tydlig kompetensförsörjningsplan där elevernas utveckling och lärande ska ligga i centrum, personalens utbildningsnivå är av stor betydelse för kvaliteten. En högskoleutbildning för arbete i fritidshem påverkar starkt möjligheterna att bedriva en pedagogisk verksamhet som vilar på vetenskaplig grund och beprövade erfarenheter (Sveriges kommuner och landsting, 2014).

Förhållnings- och arbetssätt med digitala verktyg och sociala medier

I samhällsdebatter rörande barn och ungas användande av digitala verktyg och sociala medier är hälsorisker ofta ett återkommande ämne. Det argumenteras i dessa debatter både för och mot användandet av digitala verktyg inom den pedagogiska verksamheten. De mest återkommande hälsoriskerna som tas upp kopplat till elevers skärmtid är psykisk ohälsa, koncentrationssvårigheter, viktproblem samt att barn- och ungas sociala utveckling påverkas negativt. Här nedan har dessa delats upp i fyra underrubriker där dessa kommer att redovisas.

Den digitala teknikens effekt på barn- och ungas psykiska ohälsa

Någon som engagerat sig i diskussionen rörande hälsorisker kopplat till ungas användande av digitala verktyg och sociala medier är Maj-lis Hellénus (2016), svensk överläkare och professor vid Karolinska universitetssjukhuset. Hellénus (2016) hänvisar till en ny metaanalys som kinesiska och amerikanska forskare har gjort av undersökningar, där de har studerat sambandet mellan tid spenderad stillasittande vid en skärm och depression hos barn och ungdomar. Det har gjorts tolv tvärsnittsstudier och fyra prospektiva studier med 127 714 deltagare sammanlagt som har varit mellan åldrarna 5-18. Denna metaanalys har visat, enligt forskarna, att det finns ett samband mellan risken för ökad depression hos barn och unga kopplat till deras stillasittande framför en skärm. Den lägsta risken för depression som forskarna kunde se var ca en timme per dag. Översteg tiden två timmar så ökade risken för depression på ett dosberoende sätt, det vill säga ju mer tid du spenderar vid skärmen desto större risk för ökad depression. Hellénus (2016) berättar att det här är den första metaanalys där man skattar sambandet mellan stillasittande framför en skärm och depression hos barn och unga och att fynden tyder på att det finns ett icke-linjärt och dosberoende samband.

Elza Dunkels, docent vid Umeå universitet (2015) menar att dessa hälsorisker har mer att göra med tyckande och personliga värderingar än vetenskaplig fakta. Dunkels (2015) menar att det visserligen på individnivå finns risker som kan påverka eleverna negativt om de får för lite sömn eller missar att lämna in skolarbeten på grund av överdrivet dataspelande. Men hon menar att det generellt sett inte finns någon säkerställd koppling mellan tid och risker. Vidare argumenterar hon mot att föräldrar ska börja reglera sina barns skärmtid för att inte uppleva sig själva som dåliga föräldrar. Hon menar att det är viktigare vad du gör vid skärmen snarare än hur länge du gör det. Dunkels (2015) argumenterar vidare att det visserligen finns både nyttiga och otäcka saker på nätet. Hon ger specifikt ett exempel från Youtube, men här menar Dunkels (2015) att man precis som i många andra sammanhang måste finnas där för att hjälpa barnen att kunna navigera på nätet. Att vara barnens handledare.

Den digitala teknikens effekt på barn och ungas hälsa

DN debatt (2007) har även de anslutit sig till diskussionen rörande barn- och ungas användande av digitala verktyg. Här då kopplat till ökningen av barnfetma. DN (2007) menar att mer idrott i skolan skulle kunna vara en eventuell lösning på detta problem. Man menar att tevetittande, tevespelande och lek med datorer har blivit så allmänt spridd att den spontana leken nästan upphört. DN debatt (2007) vill tillsammans med andra forskare och idrottsstjärnor att man ska öka idrottsstimarna inom skolan, eftersom den organiserade idrotten inte når fram till alla.

Genom att öka idrottstimmarna inom skolan så hoppas man kunna nå fler i och med att skolan är den enda myndigheten som når alla barn.

Christina Löfving (2012) har också medverkat i diskussionen rörande digitala verktygs effekt på barn och ungas vikt. Hon tar upp att det inom skolans verksamhet behöver ses över vilket tankesätt man har på barn och ungas användande av digitala verktyg. Löfving (2012) ger ett tydligt exempel från ett veckobrev som en skola skickade ut till elever och föräldrar där de bestämt att de skulle ha en datorfri vecka. Här menar hon att denna typ av meddelande sänder ut vissa signaler till barnen. Löfving (2012) anser att ett sådant här meddelande, som för vissa kan ses som att lärarna tar tag i något som är dåligt, även kan tolkas av eleverna som att den tid de ägnar åt datorsittande är negativ. Att deras datatid stjälar tid från annat och att detta ger stillasittande samt mer asociala barn. Löfving (2012) ställer sig frågan om man hanterar andra aktiviteter på samma sätt, om man till exempel skulle kunna ha en legofri vecka eller pärlplattfri vecka för de som kanske inte spelar fotboll. Dessa aktiviteter är också stillasittande men behandlas inte på samma sätt, anser Löfving (2012).

Den digitala teknikens effekt på barn och ungas lärande

En kommun som engagerat sig i diskussionen rörande digitala verktyg inom den pedagogiska verksamheten och som även genomfört ett projekt kring detta är Falkenbergs kommun. Projektet En-till-En var ett treårigt projekt som inleddes hösten 2007 där elever och lärare inom åk 7-9 på två kommunala skolor fick varsin laptop. Martin Tallvid, doktorand vid Göteborgs Universitet och Helena Hallerström som jobbar på Sociology of Law i Lunds Universitet har tillsammans skrivit en rapport rörande detta projekt. I tre delrapporter har Hallerström & Tallvid (2008, 2009, 2010) gjort det möjligt för utomstående att följa med i den process som pågått inom Falkenbergs kommun. I deras tredje rapport kan man läsa om hur projektet har utvecklats från att ha varit det lilla projekt som bara gällde två kommunala skolor till att ha blivit ett kommunövergripande projekt. Detta har då inneburit att samtliga elever från åk 7-9 samt tre program från gymnasieskolan blivit tilldelade varsin laptop som verktyg för att utveckla sitt lärande. Denna satsning har i sin tur väckt stort intresse runt om i Sverige. Falkenbergs kommun har blivit tilldelad titeln "Årets IT-kommun" samt att rektorerna på Söderskolan och Skogstorpsskolan har belönats med Rektorakademins "Heja Rektorn" -pris. Varför detta projekt är relevant för fritidshemmets verksamhet är för att fritidshemmen har ett viktigt uppdrag att komplettera skolans verksamhet. Då behöver också fritidshemmen få samma verktyg och redskap att jobba med som skolans verksamhet.

Det har även inom vissa fritidshem startats upp projekt som kallas IKT-fritids. Genom detta inslag i den pedagogiska verksamheten har elever kunnat få spela spel samt prata om värdegrundsfrågor (Skolverket, 2017). Ett specifikt exempel på ett IKT fritids är Sågtorpsskolan, en F-6 skola som ligger i nordöstra Nacka. Där har man arbetat med att ge eleverna i åk 1-2 tillgång till surfplattor medan de som gått i åk 3-4 har fått använda sig av bärbara datorer. Detta IKT-fritids startades 2012 och sker en gång per vecka. Eleverna blir då indelade i mindre grupper och får sedan i samband med de IKT aktiviteter som de ägnar sig åt prata om nätuppförande, värdegrund och källkritik (Skolverket, 2017).

Den digitala teknikens effekt på barn och ungas sociala utveckling

Reportern Karin Holmberg (2015) skriver i sin artikel i tidningen, dagens ETC, om den åsiktsstrid som Elza Dunkels - docent vid Umeå Universitet - hamnade i med Hugo Lagercrantz, barnläkare och hjärnforskare vid karolinska institutet under våren 2015. Där anser Lagercrantz (2015) att barnens tid stillasittande framför något typ av skärm kan leda till övervikt, koncentrationsproblem samt bromsa språk- och empati utvecklingen. Lagercrantz (2013) hävdar även i sin artikel, *Mycket tid framför skärm splittrar barns liv*, att skärmtiden stjälar tid från barnens naturliga lekar, fantasidrömmar samt deras samvaro med föräldrar, syskon och lekkamrater. Men Lagercrantz erkänner även i sin artikel att han visst kan se vissa positiva effekter med barns skärmtid. Till exempel blir många svenska barn bättre på engelska eftersom att de översköljs med engelska ord. Detta gör i sin tur att svenska barn blir bättre på engelska än till exempel franska och tyska barn, som ofta får det mesta serverat som dubbat på skärmen. Han menar även att barn och unga idag är betydligt mer orienterade i vad som händer i omvärlden tack vare Tv och internet.

Lagercrantz (2013) anser dock att det borde göras rekommendationer för hur länge barn och unga bör få sitta vid en Tv eller dator. Ett förslag som Lagercrantz (2013) själv har kommit med är max tre timmar per dag, detta anser han är en lagom mängd tid som barn mellan åldrarna 7-15 kan vistas vid någon form av skärm. Elza Dunkels (2015) däremot menar på att det kan finnas vissa risker med att införa generella förbud eftersom att internet är en sådan stor del i vardagen för många. Hon menar istället på att det vore en bättre strategi att lära oss mer om detta fritidsintresse, att vi borde erkänna och engagera oss lika mycket i barn och ungas internetanvändning och skärmtid på samma sätt som vi tar del av deras idrottande.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan det konstateras att fritidshemmets pedagogiska verksamhet har utvecklats och omformats mycket genom åren. Från att tidigare ha varit en arena där disciplin, läsläsning samt erbjuda barnen aktiviteter som varit arbetsförberedande, till att idag vara den arena där kultur, både mång-och ungdomskultur, rekreation och vila samt en meningsfull fritid är ledord för verksamheten. Det kan även konstateras att den pedagogiska verksamheten är väldigt kritiserad av Skolinspektionen (2010) som hävdar att ungdomskulturen inte får nog med plats i verksamheten. Att teater, dans och musicerande inte erbjuds eller förekommer så ofta som det borde för att kunna erbjuda eleverna ett rikt och utvecklande innehåll. Skolinspektionen (2010) har även förvånats över att digitala verktyg och IT endast har och fått en marginell roll inom den pedagogiska verksamheten. De anser att detta är underligt med tanke på att dessa har en sådan central roll i elevernas liv. Det råder delade meningar angående om det är positivt eller negativt med att digitala verktyg och sociala medier får förekomma inom fritidshemmets verksamhet. Det har ägt rum många diskussioner kring förhållningssätt till dessa samt även arbetats en hel del med via projekt eller dylikt.

Metod

Den valda metoden för detta examensarbete är kvalitativa forskningsintervjuer. För att kunna besvara de forskningsfrågor som formulerats gjordes en bedömning av mig som forskare att forskningsintervjuer var den mest lämpade metoden. Detta för att få fram de svar som söktes i mina frågeställningar. Forskningsintervju som metod är den bäst lämpade metoden då forskaren vill få fram hur det valda ämnet, i detta fall då digitala verktyg och sociala medier, ser ut och förstås utifrån de intervjuades egna perspektiv (Kvale, 1997, 32). De intervjuade i denna rapport är fritidslärarna och det är utifrån deras perspektiv på digitala verktyg och sociala medier som detta arbete baseras.

Etiska principer

Inför dessa intervjuer formulerades ett missivbrev som innehöll en kort beskrivning av examensarbetet och dess syfte samt vem jag som forskare var. Det formulerades även en beskrivning i brevet av de forskningsetiska principerna, detta för att skapa tillit mellan mig som forskare och mina respondenter. De forskningsetiska principerna som jag utgått från är inom den humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningen. Dessa principer har konkretiserats till fyra huvudkrav som utgör det grundläggande individskyddskravet. Dessa fyra krav är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet samt nyttjandekravet (Vetenskapsrådet, 2011).

Informationskravet innebär att forskaren ska informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte. För att uppfylla detta krav skickade jag som intervjuare ut ett missivbrev till verksamma fritidslärare där jag informerade om vad studien hade för syfte samt vilket ämne som berördes. *Samtyckeskravet* innebär att deltagarna i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan, när och om de vill hoppa av och därmed avsäga sig sin medverkan. Detta krav uppfylldes genom att jag informerade de tillfrågade fritidslärarna i missivbrevet om att deras medverkan var helt frivillig vilket innebär att de även har friheten till att avbryta sin medverkan när som helst. *Konfidentialitetskravet* innebär att alla uppgifter rörande alla medverkande i undersökningen ska ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna ska förvaras på ett sådant sätt så att obehöriga ej kan ta del av den informationen. Den information som jag samlat in under dessa intervjuer har förvarats på en privat dator, både anteckningar och ljudinspelningar. Detta för att icke behöriga ska kunna ta del av denna information. Till sist så har vi *Nyttjandekravet*. Detta krav innebär att uppgifterna som är insamlade om enskilda personer endast får användas för forskningsändamål. All den information som samlats in under forskningsintervjuerna har och kommer endast att användas till denna forskningsstudie. De ljudinspelningar som spelats in kommer att raderas och den information som samlats in via anteckningar, som fördes under forskningsintervjuerna kommer endast användas för det syfte som de intervjuade blivit informerade om.

Urval

Urvalet som gjordes inför dessa intervjuer har varit slumpmässigt. Frågan om en intervju skickades ut via mejl och de som tackade ja till intervjun blev de som detta examensarbete utgår ifrån. De intervjuade blev fem fritidslärare från olika skolor inom en kommun i norra Sverige. Alla dessa personer har haft 10 eller flera års erfarenhet inom den pedagogiska verksamheten. En stor skillnad mellan dessa personer har varit att alla haft olika utbildning och arbetsbakgrund. Vissa har jobbat inom skolan innan de senare övergått till fritidshemmets verksamhet. Andra har jobbat inom verksamheten länge med en fritidsläraryt utbildning medan andra har haft t.ex. förskolläraryt utbildning som bakgrund. Skillnaden mellan vilken utbildning dessa personer haft, har för mig som forskare till detta arbete inte varit relevant. Detta eftersom att jag vill ta reda på hur de verksamma fritidslärarna jobbar med och förhåller sig till digitala verktyg och sociala medier. Därför kommer denna skillnad i utbildning inte att benämnas något mer framöver i arbetet. Alla kommer därför hädanefter att benämnas som fritidslärare. De intervjuade kommer även att benämnas med fiktiva namn för att uppfylla deras krav om anonymitet enligt de forskningsetiska principerna. Fritidslärare kommer hädanefter att benämnas, Inger, Göran, Lars, Mats och Ylva.

Datainsamling

Utifrån syftet med forskningsarbetet utformades en intervjuguide och ett missivbrev (se bilaga 1 och 2). Kontakten med fritidslärarna skedde via mejl. I detta mejl kunde de tillfrågade läsa om syftet med forskningsarbetet, om vad som gällde vid medverkan av intervjun samt även kunna förbereda sig på de frågor som kunde tänkas komma upp vid intervjun. Det var fritidslärarna som fick avgöra vilken dag och tid som passade till att medverka i en intervju. När datum och tid var bokad så ägde genomförandet av intervjuerna rum. Intervjuerna genomfördes på en avskild plats för att förhindra att bli avbruten under intervjun eller störd av andra omständigheter. Det ska absolut inte finnas några åhörare under en intervju samt att miljön ska vara så ostörd som möjligt. Det är dessutom viktigt att den intervjuade känner sig trygg i den valda miljön (Trost, 2010).

Under intervjuerna fördes fältanteckningar av mig som forskare samt att alla intervjuer bandades. Detta för att underlätta vid transkribering och för att försäkra mig om att få med allt som respondenterna sagt under intervjuerna. Kvale (1997) hävdar att intervjuaren kan koncentrera sig mer på ämnet och dynamiken i intervjun om hen registrerar intervjun genom t.ex. en bandspelare. Intervjuns pauser, de ordval som förekom eller tonfallet under intervjun kan via inspelning registreras i en permanent form som intervjuaren kan återanvända till för omlyssning.

Databearbetning

De bandade intervjuerna lyssnades igenom och transkriberades noggrant från muntligt uttalande till skriftlig text. Dessa fördes sedan samman med de fältanteckningar som hade skrivits under intervjuerna. Att skriva ut en bandad intervju till en skriftlig text innebär att du som intervjuare måste överväga hur mycket tid som behövs för att skriva ut en intervju. Detta påverkas av inspelningens kvalitet, vilken erfarenhet du har sedan innan av att skriva ut samt fundera över detaljrikedom och exakthet. Att skriva ut stora mängder intervjumaterial är ofta

tröttande och stressande, därför är det viktigt att du som intervjuare ser till att inspelningen är av hög akustisk kvalitet för att reducera stressen (Kvale, 1997).

Dessa överväganden ovan var de som jag som forskare utgick ifrån då forskningsintervjuerna skulle transkriberas. Då inspelningarna av forskningsintervjuerna var av god akustisk kvalitet underlättade detta för mig under transkriberingen, eftersom att det möjliggjorde att jag fick med allt respondenterna sade under intervjuerna. Detta i sin tur ökar då studiens trovärdighet. Resultatet av intervjuerna har även bearbetats och formulerats enligt den fenomenografiska forskningsansatsen. Den fenomenografiska ansatsen syftar till att beskriva uppfattningar av ett fenomen, i detta fall digitala verktyg och sociala medier. Enligt den fenomenografiska ansatsen ligger även fokus på att synliggöra variationer mellan människors uppfattningar (Dahlgren & Johansson, 2009). Detta innebär att svaren från intervjuerna sorterades för att kunna tydliggöra de kvalitativt olika uppfattningarna som har kommit till uttryck från de intervjuades utsagor rörande digitala verktyg och sociala medier. Sorteringsprocessen började med att intervjuerna efter transkribering jämfördes med varandra för att finna återkommande argument kring digitala verktyg och sociala medier. Både liknande samt skilda sådana. Dessa jämfördes sedan med studiens forskningsfrågor för att säkerställa att alla dessa argument berörde de frågor som ställts i studien.

Trovärdighet och tillförlitlighet.

Som forskare måste du kunna visa både kollegor men även andra läsare att de data du samlat in är trovärdiga. Du måste kunna visa att de data du insamlat är gjorda på ett sådant sätt att de är seriösa och relevanta för den aktuella problemställningen (Trost, 2010). Genom att föra fältanteckningar och bilda forskningsintervjuerna kunde jag som forskare få fram exakta uttalanden från respondenterna. Därigenom stärks tillförlitligheten. Det har även i resultatdelen använts citat från fritidslärarna för att visa på att mina tolkningar är trovärdiga.

Metoddiskussion

Av de respondenter som medverkat i forskningsintervjuerna har dessa representerat både män och kvinnor. Två av tre respondenter har varit kvinnor, resterande tre har varit av det manliga könet. Viktigt att tänka på är att respondenternas kön kan ha effekt på deras uppfattning och erfarenheter av digitala verktyg och sociala medier. Detta eftersom att samhället kan ha medfört värderingar och normer rörande användandet av dessa verktyg och medier kopplat till de intervjuades kön. Alla intervjuade har haft 10 eller fler års erfarenhet inom fritidshemmets verksamhet. Eftersom att alla har arbetat i verksamheten så många år kan det antas att de vid ett eller flera tillfällen kan ha kommit i kontakt med digitala verktyg eller sociala medier. Beroende på hur ofta de stött på dessa verktyg och medier kan slutsatsen dras att de intervjuade kan ha mer eller mindre erfarenheter av eller åsikter rörande digitala verktyg och sociala medier.

En viktig lärdom som gjorts rörande denna metod har varit att det som forskare varit en svår uppgift att få tag i respondenter som velat medverka i en intervju. Av alla de skolor som kontaktades var det endast ett fåtal som svarade ja eller svarade alls på det mejl som hade skickats ut till de förfrågade fritidshemmen. Eftersom att fritidshemmet är en verksamhet under förändring så kan det antas att denna omformning tar upp mycket tid och utrymme. Detta kan vara en anledning varför det varit så svårt att få tag i villiga respondenter till studien.

Resultat

Studiens syfte var att öka kunskapen om hur verksamma fritidslärare förhåller sig till och arbetade med digitala verktyg och sociala medier. Det resultat som framkommit under intervjuerna kommer här nedan att redovisas. Resultatredovisningen är strukturerat efter den fenomenografiska ansatsen och har formulerats med studiens forskningsfrågor som rubriker.

Fritidslärarnas förhållningssätt till digitala verktyg och sociala medier inom verksamheten

De intervjuade fritidslärarna uttryckte både för och nackdelar rörande digitala verktyg och sociala medier. De uttryckte även olika möjligheter och hinder som den enskilda fritidsläraren kan tänkas stöta på i arbetet. Påståendena är grupperade i kategorier med liknande innehåll som redovisas nedan.

Ramfaktorer för arbete med digitala verktyg och sociala medier

En respondent förklarar att deras verksamhet har gått från att ha varit, vad hennes rektor kallade det, ett digitalt u-land till att vara den verksamhet det är idag.

Hon kom hit och kom från en, skola där det liksom fanns digitala verktyg och hon blev alldeles chockad att vi saknade sådana. Det var hon som såg till att det köptes inte dom här ipadsen. Sedan fick vi fritidslärare obegränsat med pengar då vi var med i ett projekt, så att vi fick skaffa appar.

(Inger)

Projektet som Inger pratade om var ett internt projekt som pågick på den skola där Inger arbetar. Detta projekt innebar att fritidslärarna fick tilldelat ipads till sina avdelningar som de sedan skulle fylla med appar som skulle gynna elevernas vidare utveckling och lärande. Inger menar på att hon och hennes kollegor har blivit lyckligt lottade som fick en huvudman som haft sådant engagemang och velat satsa på hela verksamheten. En annan respondent, Göran, berättar att den nackdel som han kan se rörande ramfaktorer kring digitala verktyg är rörande kompetensen hos fritidslärarna. Han menar på att den enskilda fritidslärarens kompetens och intresse är för bristfällig, att man besitter för lite kunskaper om dessa verktyg.

Hinder det skulle ju kunna vara en själv, alltså att man inte är tillräckligt bra att man måste som vara förebild egentligen fast dom är ju jätteduktiga, dom är säkert, i ettan kanske dom inte är det men då dom blir äldre så har dom säkert sprungit ifrån en för dom är ju väldigt snabb och lär sig.

(Göran)

Göran förklarar vidare att han trots sin inställning om att den enskilde fritidsläraren besitter för lite kompetens ser optimistiskt på det hela. Han berättar att han gärna vill lära sig mer och är beredd att verkligen skaffa sig mer kunskaper om digitala verktyg. Även respondenten Mats tog upp att han anser att lärarens kompetens är en viktig ramfaktor att ta hänsyn till. Mats nämner även att den ekonomiska ramfaktorn är av betydelse för arbetet kring dessa verktyg och medier.

Nackdelen egentligen tycker jag är att det satsas för lite på IT överhuvudtaget, vi till exempel har ju väldigt låg elevpeng eftersom att vi har högutbildade föräldrar, det innebär att vi har nästan ingenting att röra oss med. [...] Utbildar man inte personal i olika delar då tappar man ju som kunskap och vad ska man säga, barn lär sig mycket mindre också.

(Mats)

Mats anser att den oundvikliga följderna som kan tänkas uppkomma om man inte utbildar personalen är att eleverna blir drabbade negativt, att deras lärande får ta skadan. Respondenten Ylva tog upp fler ramfaktorer som hon kan se ha effekt på arbetet med digitala verktyg och sociala medier. Hon tog upp att barngruppernas storlek och elevernas önskemål på innehåll eventuellt kan bli hinder i arbetet med digitala verktyg.

Det är stora barngrupper...det är egentligen ont om tid också, det är ju så mycket annat som de vill göra själva. Vi har inte möjligheter heller att kanske sitta för att planera och tänka över vad vi ska använda det till.

(Ylva)

Ylva menar på att verksamheten inte kan erbjuda eleverna digitala verktyg, eftersom att planering av dessa typer av aktiviteter tar för mycket tid. Detta skulle kunna ta bort för mycket tid från annat möjligt innehåll som eleverna kan tänkas vilja prova på.

Fritidslärares kompetens och intresse

En av respondenter, Inger, berättar att hon anser att allting hänger på vem du är som jobbar och vilken syn och värdering du har på dessa verktyg och medier.

Allting hänger ju på vem du är som jobbar själv, har du en negativ syn på sociala medier och digitala verktyg ,eller att du inte kan, för det man inte kan det är man rädd för.

(Inger)

Hon förklarar vidare att denna negativa syn eller rädsla för nya redskap och verktyg inte bara påverkar dig som fritidslärare. Det påverkar även hela verksamheten och alla eleverna. Inger menar på att allting handlar om att man som fritidslärare bara bör lära sig hantera dessa nya verktyg, hon menar på att det hänger på de vuxnas ansvar att lära sig dessa då de är nödvändiga kunskaper att besitta vid mötet mellan fritidslärare och elever.

En annan respondent, Lars, förklarar att frågan om kompetens och intresse kopplat till digitala verktyg är mer en fråga om helhetssyn, att man inte ska göra skillnad mellan olika aktiviteter, verktyg eller redskap.

Vuxenvärlden gör som skillnad att det direkt det är digitalt så är det lite svårare eller att dom vuxna anser sig inte ha tillräckligt med kunskap, fast det har väl ingen betydelse, jag har inte tillräckligt med kunskap om dans fast jag skulle aldrig förbjuda det bara för att jag inte hade tillräckligt mycket med kunskap eller få panik över det. Så att det där med tillräckligt med kunskap det blir...blir mätt med dubbla måttstockar det som är digitalt och inte.

(Lars)

Han menar att den enskilde fritidsläraren bör använda och bedöma alla redskap, verktyg eller aktiviteter, som kan tänkas förekomma inom den pedagogiska verksamheten på samma villkor. Att inte göra skillnad på dessa. Att den enskilde fritidsläraren inte får eller ska vara rädd för att ha för lite kompetens eftersom att det förhållnings sättet blir ett hinder i arbetet med dessa digitala verktyg.

Vad anser fritidslärarna att digitala verktyg och sociala medier kan bidra med till eleverna?

De allra flesta av de intervjuade fritidslärarna ansåg sig se någon form av positiv effekt på elevernas lärande. Men det fanns även vissa åsikter rörande eventuella negativa effekter av dessa.

Konstruktivt eller Destruktivt

En respondent berättar att de inom deras verksamhet främst ser digitala verktyg som något som är en naturlig del av elevernas liv. Att det är ett nödvändigt redskap som eleverna bör få använda sig av.

Vi tillhandahar lite datorer och tv-spel, men man kanske främst skulle tycka att vi tillhandahar wifi, [...] vi tillåter barnen och använda det dom använder, sen om någonting händer så får vi handleda, eftersom att det är en pass viktig del av barns sociala liv och identitetsskapande eller identitetssökande kanske till viss del.

(Lars)

Lars tycker sig kunna se att dessa verktyg och medier är ett speciellt och viktigt redskap som elevernas använder sig av dagligen i sitt sökande av den egna identiteten men som även är utvecklande för elevernas sociala kompetens. Även respondenten Mats tar upp att han ser de digitala verktygen mer som redskap än som verktyg. Han menar på att fritidshemmets verksamhet kan använda sig av dessa för att kunna starta upp ett intresse hos eleverna.

När det gäller sexåringar så tycker jag att verktyg är med som, alltså ipads till exempel är mer ett vad ska man säga, ett, mer som ett redskap att använda och kunna starta upp det här intresset för ipad och de verktyg som finns där i, de pedagogiska spelen.

(Mats)

Vidare berättar han att man inom verksamheten måste låta eleverna få använda sig av dessa redskap för att det är något som ligger eleverna nära i tiden. Att det är ett intresse som är betydelse- och meningsfullt för eleverna att få ägna sig åt. Respondenten Ylva berättar att de har kunnat se inom verksamheten att de digitala verktygen har kunnat framkalla negativt beteende hos vissa barn. Främst hos pojkarna som blivit mer benägna till bråk och slagsmål.

Sexåringarna sitter ju och spelar spel för, som är gjorda för artonåringar och äldre. Och de lever ju i den världen där det är mycket, det blir så med killarna, mycket slåss, krig och bråk. [...] vi vill hellre se att eleverna ägnar sig åt rörelse och social samverkan.

(Ylva)

Därför har Ylva och hennes kollegor tillsammans kommit överens om att de använder sig så lite så möjligt av dessa verktyg och medier, eftersom att effekterna av dessa har visat sig vara negativt för elevernas vidare lärande.

Lek och Lärande

En av respondenterna uttryckte starkt under intervjun att de minsann inte på hennes skola satt och lekte med surfplattorna eller datorer.

Man går in och testar, jag tar alltid hem plattan om det är ett lov och det är stängt, då brukar dom ju slänga ut mycket gratis appar. Då tar jag hem en utav dom och ser till så att det finns på de andra plattorna också. [...] på skolappar.nu så står det ofta vad apparna är till för i LGR 11, så vi leker inte med datorer utan vi använder tidsenliga verktyg.

(Inger)

Inger förklarar att de inom hennes verksamhet jobbar mycket med appar för att utveckla elevernas lärande, att lärarna testat dessa för att komma fram till vilka som är mest lämpade och mest utvecklande för eleverna. En annan respondent menar på att de digitala verktygen är ett bra och roliga alternativ för eleverna att använda sig av emellanåt. Detta eftersom att sitta och skriva i en bok kan bli ganska så krävande för vissa elever.

Ipads och datorer är ju roligt och det blir ju mera lätt hanterbart för dom än att sitta och skriva i en bok så här. Dom kan ju jobba så ja, det blir ju som sagt lite roligare med roliga gubbar och det ser lite roligare det blir lite mer lekfullt.

(Göran)

Göran tycker sig kunna se att de digitala verktygen kan göra lärandet roligare för eleverna, då det traditionella arbetssättet, med papper och penna kan bli ganska så krävande. Det arbetssättet används väldigt ofta, främst inom skolans verksamhet men även inom fritidshemmets verksamhet.

Inkludering och Exkludering av elever

Respondenten Inger hävdar att hon kan se en positiv effekt av just sociala medier på elevernas sociala kompetens. Hon tar upp att dessa kan underlätta att hålla kontakten med till exempel sina släktingar i Ryssland eller med mormor i Malmö och att eleverna genom dessa samtal med familj eller släkt kan utveckla sin sociala kompetens. Däremot har Inger och hennes kollegor även kunnat se negativa effekter med de sociala medierna, specifikt rörande exkludering. De har därför inom verksamheten kommit fram till att ett mobilförbud har varit nödvändigt, för att ingen elev ska behöva känna sig exkluderad.

Man kan ha kontakt med sina släktingar i Ryssland eller med mormor i Malmö och kan kommunicera så, så jag tycker inte alls att det är några nackdelar.

(Inger)

Hon förklarar vidare att de istället inom verksamheten har införskaffat 12 ipads och 20 datorer som eleverna kan använda sig av för att ges en chans till att få prova på och arbeta med digitala

verktyg och sociala medier. En annan respondent, Mats tog upp att han ser arbetet med digitala verktyg och sociala medier som viktigt, främst då det kommer till inkludering. Han nämner specifikt den inkludering som han tycker sig kunna se ske i och med att elever hjälper varandra.

Har vi ju ganska många som sitter och tittar på och det blir ju också en lärprocess. [...] om någon fastnade på ett spel så kunde de ju hela tiden hjälpa varandra.

(Mats)

Mats berättar att han anser att fritidslärarna, genom att tillåta digitala verktyg där eleverna kan spela spel eller liknande så möjliggör man för denna inkludering. En inkludering som både kan stärka elevernas relationer inom elevgruppen men också den enskilda elevens lärande.

Hur arbetar fritidslärarna med digitala verktyg och sociala medier?

De intervjuade fritidslärarna arbetade både i stor och liten skala med digitala verktyg och sociala medier inom den pedagogiska verksamheten. Dessa arbetssätt har här nedan formulerats under tre rubriker.

Inkludering och Exkludering av elever

En av respondenterna berättar att de på skolan där hon jobbar inte tillåter eleverna att ta med sig sina mobiltelefoner till skolan, det råder så kallat mobilförbud.

Dom får inte ha med sig telefonerna här och det här handlar ju mer om att det en skola som är till för alla, alla har inte råd att ha en egen smartphone och då blir det tokigt för då sätter du ju någon väldigt utanför, men däremot så har ju vi 20 datorer som står där uppe som vi kan använda och vi har 12 ipads.

(Inger)

Detta mobilförbud har de inom verksamheten kommit fram till eftersom att de tycker sig kan se att vissa elever, som kanske inte har tillgång till så mycket digitala verktyg, att dessa blir exkluderande från resterande elevgrupp som har tillgång till dessa. Istället så erbjuder verksamheten digitala verktyg i form av 12 ipads och 20 datorer. Utöver att de tillhandahåller datorer och ipads så nämner Inger att de även jobbar med Pinterest och en app som heter Quiver. Via Pinterest kan eleverna hitta och dela med sig av sina idéer till olika kreativa projekt och pyssel. De får lära sig att ”*sharing is caring*” (Inger, 2017) och att man bör dela med sig. Med appen Quiver kan eleverna rita en teckning som skannas in på ipad och kan göras till en tredimensionell bild som rör på sig. Inger anser att Quiver är som ett erbjudande till det traditionella skapandet. En annan respondent, Lars, berättar att de inom verksamheten har valt att inte införa något mobilförbud som många andra fritidshem gör. Detta eftersom att de inte ser några speciella risker för till exempel exkludering genom att eleverna skulle få använda dessa under skol- och fritidstid. Han förklarar vidare att om det skulle förekomma mobbning eller liknande av att eleverna får använda dessa så skulle det behandlas på samma sätt som om dessa kränkningar eller liknande skulle ske i den fysiska världen.

Jag ser egentligen varken hinder eller möjligheter utan det här finns och det får vi väl bara förhålla oss till, dyker det upp något dåligt, alltså någon kränkning eller någonting så spelar

det ju ingen roll om det är på nätet eller inte på nätet, det är lika kränkande eller lika dåligt vart det än är.

(Lars)

Lars förklarar vidare att han anser att skolor och fritidshem med mobilförbud snarare skulle kunna bli ett hinder i arbetet istället för att bidra till någon minskad exkludering. Han anser att fritidslärarna har ett enormt viktigt uppdrag att erbjuda sina elever möjligheter till att använda teknik för sitt vidare lärande. Då blir det dumt om eleverna ges en begränsad tillgång till dessa verktyg och medier eftersom att det försvårar för fritidslärarna att jobba med dessa.

Ytterligare en respondent, Mats, tar upp den inkludering som han kan se ske i arbetet med digitala verktyg och sociala medier mellan eleverna. Han berättar att han tycker sig kunna se att eleverna via till exempel spel kan lära av varandra, vilket gör att de inkluderas i varandras lärande.

Sen har vi ju ganska många som sitter och tittar på och det blir ju också en lärprocess. På en annan avdelning som jag jobbade på så hade vi till exempel att de fick använda datorer att sitta och spela, då spelade de via barnkanalen deras spela som de har. Och då var ju lärprocessen där att om någon fastnade på ett spel så kunde de ju hela tiden hjälpa varandra.

(Mats)

Mats förklarar vidare att den enda anledningen som denna inkludering kan äga rum är för att man tillåter barnen att sitta hemma och spela för att sedan ta med dessa kunskaper tillbaka till skolan och sina kamrater. Han tar även upp att det tvärtom fungerar på samma sätt, att det de lär sig på fritids av sina kamrater tar de med sig hem och kan då fortsätta spelet och sitt lärande där.

Lek och Lärande

En respondent berättar att de inom fritids, och i skolan låter eleverna använda sig av datorer och surfplattor ofta, eftersom att eleverna jobbar på mer flitigt då de tror att dom leker.

Dom tror ju oftast att dom leker [...] Barnen tänker ju inte på att det de gör är t.ex. matte. [...] Barnen ser att det måste samla poäng för att fisken ska större och detta gör de via att slå ihop dom siffror som finns i bubblorna och som blir talet femton, det är ju matte.

(Inger)

Inger anser att man måste ta tillvara elevernas motivation till att utforska de digitala verktygen och använda den som ett redskap för elevernas vidare lärande. En annan respondent, Göran berättar att de inom verksamheten inte påbörjat något arbete med digitala verktyg på fritids. Han kan däremot berätta att eleverna inom skolans verksamhet får använda sig av surfplattor lite nu och då. Vidare berättar han att han har tänkt påbörja ett arbete med digitala verktyg på eget initiativ.

Jag har tänkt börja med, planen är att använda något som heter code.org, där börjar man ju väldigt basic och man får lära sig hur man ska flytta musen och man ska ju lägga pussel och sedan ska man ju bygga banor. Då är det ju angry birds som vi börjar med där man ska hitta vägen till grisen och ta den, det hade jag tänkt börja med lite lätt och se hur intresserade dom är.

(Göran)

Göran uttrycker en vilja till att inkludera de digitala verktygen mer i den pedagogiska verksamheten eftersom att han kan se vinster med dessa verktyg, främst att eleverna får lära sig på ett mer roligt och lekfullt sätt. Ytterligare en respondent, Lars berättar att det inom hans verksamhet inte heller gjort någon specifik satsning på digitala verktyg och sociala medier. De har köpt in digitalt material som tv-spel och datorer men har inte gjort något planeringsarbete för hur dessa kan eller ska användas.

Vi gör egentligen inte så mycket riktade såna här IT, eller IKT fritids eller det, vi förhåller oss till det när det dyker upp, typ.

(Lars)

Lars menar att skolan och fritidshemmets viktiga uppgift är att tillhandahålla digitala verktyg som till exempel wi-fi, datorer och tv-spel, sen är det eleverna själva som får bestämma hur och när de ska användas. En annan respondent, Mats, tar upp att de inom den verksamheten han jobbar i främst använder de digitala verktygen som ett komplement till det teoretiska.

De digitala verktyg som vi använder är mest ipads, då får de ju spela lite grann så här för att få upp deras minne, sifferträning och sånt där. Det är ett komplement till det teoretiska som vi har.

(Mats)

Mats berättar att han och hans kollegor främst ser de digitala verktygen som ett redskap för lärande. Att dess huvuduppgift är att erbjuda eleverna pedagogiska spel som utvecklar deras lärande och som ska vara ett annorlunda komplement till de traditionella teoretiska delarna i verksamheten. Mats anser att dessa verktyg och medier är viktiga att arbeta med eftersom att de är ett nära och meningsfullt intresse för eleverna idag.

Sammanfattning

Det resultat som framkommit i studien visar på att de allra flesta av de intervjuade fritidslärarna ser på användandet av digitala verktyg och sociala medier, inom verksamheten, som något positivt. Att dessa på ett eller annat sätt kan ha en positiv effekt på elevernas vidare utveckling och lärande. Främst nämns det att elevernas sociala utveckling påverkas positivt, att eleverna kan jobba på mer flitig och erbjuds ett roligare lärande med hjälp av dessa verktyg och medier. Även att eleverna blivit mer inkluderade i varandras lärande har varit en positiv effekt som fritidslärarna har kunnat se.

De intervjuade har även uttryckt möjliga negativa effekter av dessa verktyg och medier. Dock har dessa inte berört de hälsorisker som tagits upp i denna studies litteraturgenomgång. Hälsorisker rörande elevers koncentrationsproblem, psykiska ohälsa, ett möjligt bromsande i den empatiska och sociala utvecklingen samt viktproblem har inte varit något de intervjuade nämnt något om. De risker eller de negativa effekter som istället har kommit upp under studien har varit rörande barngruppen i helhet snarare än möjliga effekter hos den enskilda individen. Att vissa elever blir exkluderade från barngruppen har varit en möjlig effekt som framförts samt att digitala verktyg och sociala medierna kunnat framkalla icke önskvärd beteende hos vissa barn. Framför allt hos pojkar som på grund av digitala verktyg i form av spel har kunnat bli mer benägna till bråk och slagsmål. I studien har det även framkommit att sociala medier ej förekommer eller används medvetet inom verksamheten. Däremot använder alla fritidsverksamheter digitala verktyg, ofta i form av ipads och datorer. Dessa verktyg används enligt vissa fritidslärare med en medveten pedagogisk tanke, andra anser att dessa främst används av eleverna utan någon specifik medveten tanke bakom.

Analys

De verksamma fritidslärarna har under intervjuerna visat på både likartade men även åtskilda åsikter och värderingar rörande digitala verktyg och sociala medier. De mest framträdande av dessa kommer här nedan att redovisas i analysen. Denna analys är uppdelad i tre delar där studiens tre forskningsfrågorna kommer att beröras.

Fritidslärarnas förhållningssätt till digitala verktyg och sociala medier

Enligt Lindström & Pennlert (2013) så anser de att ramfaktorer som kommunen och skolans ekonomiska situation är av stor vikt, detta eftersom den avgör hur mycket personal som kan anställas samt vilken utrustning och läromedel som kan inhandlas. Detta var något endast två av respondenterna nämnde. Brist på tid och pengar var för dessa mycket viktiga ramfaktorer. Resterande respondenterna lade istället mer vikt på ramfaktorn kring fritidslärarens kompetens. De ansåg att den enskilde fritidsläraren behövde reflektera över sitt egna förhållningssätt och utveckla ett intresse och vilja att arbeta med digitala verktyg.

Frågan om kompetens var inte samma för alla. En respondent, Lars, hävdade att fritidslärare inte får låta för lite kompetens bli ett problem. Något som går tvärtemot vad Sveriges kommun och landsting (2014) har klargjort om i sitt kvalitetsstöd för fritidshem rörande ramfaktorer som har betydelse för fritidsverksamheten. Där tas personalkompetens upp som en av de mest viktiga kvalitetsfaktorerna när det kommer till fritidshemmets verksamhet. Lars däremot hävdar att man måste se över sitt förhållningssätt som fritidslärare om man har tankar om för lite kompetens. Han tar upp ett exempel med att man tillåter dans på fritidshemmet och förklarar hur han inte har några kunskaper om detta. Vidare berättar han att det aldrig skulle falla honom in att förbjuda dans bara på grund av att han saknar den kompetensen. Då kompetens anses vara en av de viktigaste kvalitetsfaktorerna för fritidshemmets verksamhet så är det förvånande att Lars hävdar att för lite kompetens ej skulle vara ett hinder i arbetet med digitala verktyg. Detta skulle kunna tolkas som om Lars ser andra ramfaktorer som mer betydande och viktiga än fritidslärarens kompetens. Det skulle även kunna tolkas som om Lars anser att argumentet för lite kompetens används som en undanflykt till att arbeta med digitala verktyg. Något som dock kan konstateras, trots Lars skilda uppfattning om vikten av fritidslärarens kompetens, är att de flesta av de intervjuade är eniga om att kompetensen är en viktig ramfaktor.

Lars uttryckte även under intervjun att han anser att det som är digitalt ofta blir mätt med dubbla måttstockar, att det inte blir bemött och behandlat på samma sätt som andra aktiviteter, verktyg eller redskap som förekommer inom verksamheten. Något som även Christina Löfving (2012) nämner i sin bok, *Digitala verktyg och Sociala medier i undervisningen*. Där ställer sig Löfving (2012) frågan om man inom verksamheten hanterar andra aktiviteter eller intressen på samma sätt som de digitala verktygen eller redskapen. Hon ställer sig frågan om man till exempel skulle kunna ha en legofri eller en pärlplattefri vecka på samma sätt som man ibland förbjuder datorer. Hon menar på att dessa aktiviteter också är stillasittande men att de inte behandlas på samma sätt som det digitala. Dessa båda utsagor ovan kring hur digitala verktyg bemöts visar på en problematik i arbetet med digitala verktyg. Det står fastställt i läroplanen (2011) att elever ska ges möjligheter till att använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation samt skapande och lärande. Om dessa då bemöts negativt eller annorlunda än annat innehåll så uppstår problem. Det problem som då kan uppstå är att verksamheter väljer att avstå från att arbeta med dessa, eftersom att de värderas negativt. Det i sin tur innebär att

fritidshemmet inte fullföljer de mål som fastställts kring arbete med digitala verktyg inom verksamheten.

Fritidslärarnas arbetssätt med digitala verktyg och sociala medier.

De flesta av fritidslärarna berättar att de i stor eller liten skala arbetar med digitala verktyg. Sociala medier däremot används inte så mycket och då heller inte med någon medveten pedagogisk tanke bakom. Endast en av respondenterna berättar att de inom verksamheten arbetar medvetet med digitala verktyg och sociala medier. Det är Inger som berättar att eleverna får använda sig av Pinterest och en app som heter Quiver. Pinterest, som är ett socialt medium där man kan hitta och dela med sig av idéer till olika kreativa projekt, används av eleverna dagligen. Inger anser att detta sociala medium har kunnat få eleverna att utveckla sin förmåga att dela med sig till andra. Deras ledord som använts av Inger och hennes kollegor kopplat till Pinterest har varit att *”sharing is caring”*. Appen Quiver som Inger nämner har främst använts som ett komplement till det traditionella bildskapandet, det vill säga att rita men penna och papper. I Quiver appen kan eleverna prova och utforska teknikens möjligheter till kreativt skapande då deras tvådimensionella bilder kan bli tredimensionella. Kreativt skapande med hjälp av digitala verktyg var även något som Skolverket (2016) nämnde i kommentarmaterialet till läroplanens fjärde del. Där skrivs det att *”Det är betydelsefullt att eleverna utvecklar kunskaper om och en tilltro till sin förmåga att använda digitala verktyg i sitt skapande.”* (Skolverket, 2016) Detta tyder på att Inger och hennes kollegor inte bara medvetet arbetar med dessa verktyg och medier, de håller sig även uppdaterade om dess betydelse för eleverna. Både då det kommer till elevernas lärande men också för att det är ett meningsfullt intresse. Detta är något som även stämmer väl överens med fritidshemmets uppdrag om att erbjuda en meningsfull fritid.

Respondenterna Göran och Lars berättar att de inte påbörjat något medvetet arbete med digitala verktyg. Lars förklarar att de inom verksamheten visserligen tillhandahåller digitala verktyg i form av tv-spel och datorer samt wi-fi. Men det är inte de vuxna som planerar när och hur dessa ska användas, de låter istället eleverna själva få använda sig av dessa när och hur de vill. Om något skulle hända, till exempel om någon kränkning skulle äga rum, så ingriper lärarna. Annars förhåller de sig ganska så passivt till de digitala verktygen. Där Göran arbetar har det inte heller startats upp något medvetet arbete med digitala verktyg. Han har däremot tänkt starta upp ett arbete på eget initiativ där han vill lära eleverna grunderna i att flytta musen, lägga pussel och bygga banor. Göran nämner att eleverna visserligen får använda sig av digitala verktyg, då främst under skoltid och att dessa kan erbjuda ett roligare lärande för eleverna. Respondenten Mats förklarar att det inom hans verksamhet inte heller har startats upp något specifikt arbete med digitala verktyg. Han förklarar att de visserligen använder sig av ipads och datorer inom fritidsverksamheten som ett komplement till skolan, men utöver detta har verksamheten inte påbörjat något medvetet arbete med dessa.

Respondenten Ylva berättar att de inom verksamheten valt att arbeta så lite så möjligt med digitala verktyg. Detta eftersom att de kunnat se negativa effekter i form av ej önskvärt beteende. Ylva och hennes kollegor anser istället att eleverna bör *”ägna sig åt rörelse och social samverkan”* (Ylva, 2017).

Enligt resultatet av studien har det visats att majoriteten av fritidslärarna som intervjuats inte arbetar med digitala verktyg med några medvetna mål eller tankar bakom. De flesta har nämnt olika ramfaktorer som tid, kompetens och pengar som hinder i arbetet med dessa. Endast en respondent, Ylva berättar att de inom verksamheten medvetet har valt att avstå nästan helt från

att arbeta med dessa verktyg. Detta på grund av de effekter som visat framkallas av dessa verktyg och medier. Att majoriteten av de intervjuade fritidslärarna samt deras verksamhet ej arbetar med digitala verktyg kan tolkas som att de ej uppnår de mål som ställts för fritidsverksamheten. Något som kan innebära en negativ effekt på eleverna, eftersom att eleverna då inte erbjuds eller får det innehåll som verksamheten lovat enligt läroplanen.

Digitala verktyg och sociala mediers effekt på elevernas lärande

Lars tog upp att han kan se positiva effekter med de digitala verktygen och sociala medierna på elevernas sociala liv. Något som även Inger anser sig kunna se. Lars hävdar specifikt att eleverna via digitala verktyg kan få hjälp i sitt identitetssökande eller identitetsskapande. Inger anser att dessa verktyg kan vara utvecklande för eleverna då de får öva och utöva sin sociala kompetens genom att prata med till exempel ”*släktingar i Ryssland eller med mormor i Malmö*” (Inger, 2017). Just positiva effekter av digitala verktyg på barns sociala lärande var även något som Hugo Lagercrantz (2013) tog upp i sin artikel, *Mycket tid framför skärm splittrar barns liv*. Där tar Lagercrantz upp att han tycker sig kunna se att svenska barn blir bättre språkligt på det engelska språket, eftersom att de översköljs med engelska ord dagligen. Detta till skillnad från till exempel franska barn som får se filmer som blivit dubbat på deras språk. Antagandet om att digitala verktyg har positiv effekt på elevernas sociala lärande stämmer väl överens med det uppdrag som Skolverket (2016) hävdar att fritidshemmet har. Nämligen att som verksamhet kunna främja allsidiga kontakter och social gemenskap. Men detta visar inte på att digitala verktyg endast har positiv effekt. En annan respondent, Ylva nämner att hon kan se att dessa kunnat framkalla, vad hon benämner som icke önskvärt beteende. Hon tycker sig kunna se att specifikt pojkar blir mer benägna till bråk och slagsmål i och med de spelar spel som egentligen är menade för äldre barn. Detta skulle kunna tolkas som att de digitala verktygen även skulle kunna skada den sociala gemenskapen. De digitala verktygen verkar vara verktyg, som beroende på hur de används och vad de kan bidra till, enligt fritidslärarna, både kan ses som negativa och positiva.

Ytterligare något som visats under studien är att de hälsorisker som det debatterades om i studiens litteraturgenomgång inte benämnts. De hälsorisker som Lagercrantz (2013) tar upp angående viktproblem, koncentrationsproblem och ett bromsande av språk- eller empati utvecklingen, samt de tankar Maj-lis Hellénus (2016) har angående att dessa kan framkalla psykisk ohälsa tas inte upp av de intervjuade. För mig som forskare var detta ett förvånande resultat att respondenterna ej benämnde dessa hälsorisker. Det skulle kunna tolkas som att de intervjuade inte ser eller kunnat se dessa som möjliga effekter då det kommer till elevernas användande av digitala verktyg. Istället har inkludering och exkludering samt icke önskvärt beteende tagits upp som möjliga negativa och positiva effekter av dessa verktyg.

Respondenten Inger tar upp den exkludering som hon kan se i och med att vissa elever inte har tillgång till digitala verktyg. Något som respondenten Mats inte håller med om. Istället tycker sig Mats kunna se en inkludering som kan ske mellan eleverna. Att de via kommunikation och genom att hjälpa samt utforska tillsammans då de spelar spel kan utvecklas och lära tillsammans. Något som kan kopplat till studiens teoretiska utgångspunkt, nämligen det sociokulturella perspektivet på lärande. Den teorin hävdar att vi människor lär i samspel med varandra och att kommunikation har en stor betydelse. Mats och Ingers observationer av att eleverna kan bli mer inkluderade eller exkluderade visar på att de digitala verktygen har en enormt stor påverkan på elevgruppen i helhet. Något som sällan tas upp i förhållande till de digitala verktygen vanligtvis. Det som synliggjorts i studiens litteraturgenomgång visar på att

effekter av dessa verktyg främst berör enskilda individer, vilket här ifrågasätts då Mats och Inger hävdar att dessa påverkar hela elevgruppen.

Diskussion och Slutsatser

Studiens syfte har varit att ge mig som forskare och blivande fritidslärare ökad kunskap i hur verksamma fritidslärare arbetar med och förhåller sig till digitala verktyg och sociala medier. Studien har även berört fritidslärarnas egna åsikter vad dessa verktyg och medier kan ha för effekt på elevernas lärande.

De flesta av fritidslärarna berättade att de i stor eller liten skala jobbar med digitala verktyg. Sociala medier däremot användes inte så mycket och då heller inte med någon medveten pedagogisk tanke bakom. Endast en av respondenterna berättar att de inom verksamheten arbetar medvetet med digitala verktyg och sociala medier. Det fanns även en respondent som berättar att de inom verksamheten medvetet valt att avstå från att arbeta med digitala verktyg och sociala medier. Detta på grund av de effekter de kunnat se av dessa. Att majoriteten av de intervjuade fritidslärarna och deras verksamhet inte arbetar med digitala verktyg medvetet kan tolkas som att de ej uppnår målen som ställts för fritidshemmets verksamhet. Något som skulle kunna innebära en negativ effekt på eleverna, eftersom att de inte erbjuds eller får det innehåll verksamheten lovat enligt läroplanen. Anledningen till att de flesta inte jobbade med digitala verktyg motiverades med att det inte fanns nog med tid och pengar. Respondenterna lade även stor vikt på ramfaktorn rörande kompetens. Men frågan om kompetens var inte samma för alla. En respondent, Lars hävdar att fritidslärarna inte får låta för lite kompetens bli ett hinder. Detta kan tolkas som om Lars ser andra ramfaktorer som mer betydande i arbetet med digitala verktyg. Det skulle även kunna tolkas som om Lars anser att argumentet för lite kompetens används som en undanflykt till att slippa arbeta med digitala verktyg. Förutom Lars skilda uppfattning om vikten av fritidslärarens kompetens så var de flesta eniga om att kompetensen var en viktig ramfaktor.

Lars ifrågasatte även om det som är digitalt blir bemött och behandlat på samma sätt som andra aktiviteter, verktyg eller redskap som kan förekomma inom verksamheten. Det står fastställt i läroplanen (2011) att elever ska ges möjligheter till att använda modern teknik som ett verktyg för kunskapssökande, kommunikation samt skapande och lärande. Om dessa då bemöts negativt eller annorlunda än annat innehåll så uppstår problem. Genom att de värderar de digitala verktygen negativt kan det innebära att vissa verksamheter väljer att avstå från att arbeta med dessa. Det i sin tur innebär att fritidshemmet inte fullföljer de mål som fastställts kring arbete med digitala verktyg.

Alla de intervjuade nämnde både positiva och negativa effekter av digitala verktyg under intervjuerna. De positiva effekter som nämndes var rörande dessa verktygs effekt på elevernas sociala utveckling. Något som stämmer väl överens med det uppdrag Skolverket (2016) hävdar att fritidshemmet har, nämligen att främja allsidiga kontakter och social gemenskap. Men detta bevisar inte att digitala verktyg och sociala medier endast har positiv effekt. En respondent nämner att hon kan se att dessa framkallar ett icke önskvärt beteende, speciellt hos pojkar, och att pojkar på grund av digitala verktyg i form av spel blir mer benägna till bråk och slagsmål. Detta i sin tur skulle kunna tolkas som att de digitala verktygen inte bara kan främja utan även skada den sociala gemenskapen. Andra effekter av de digitala verktygen var att eleverna kunde erbjudas ett roligare lärande samt att de inkluderas i varandras lärande. Respondenten Mats tyckte sig kunna se att eleverna via de digitala verktygen blev mer inkluderade i varandras lärande, eftersom att de hjälper varandra att utforska och använda dessa verktyg. Något som stämmer väl överens med studiens teoretiska utgångspunkt, nämligen det sociokulturella perspektivet på lärande. Enligt den teorin så hävdas det att vi människor lär i samspel med varandra och att kommunikation har en stor betydelse. En annan respondent, Inger, anser dock

att de digitala verktygen kan resultera i att vissa elever blir exkluderade eftersom att de inte har tillgång till digitala verktyg. Mats och Ingers observationer av elevers möjliga exkludering och inkludering visar på att de digitala verktygen har en enormt stor påverkan på elevgruppen i helhet, något som sällan tas upp i förhållande till de digitala verktygen vanligtvis. Det som synliggjorts i studiens litteraturgenomgång visar på att effekter av digitala verktyg främst berör enskilda individer. Detta ifrågasätts då av Mats och Inger som hävdar att dessa verktyg påverkar hela elevgruppen.

Det som förvånat mig mest som forskare i studiens resultat är att de hälsorisker som frekvent tas upp i diskussioner kring digitala verktyg inte har berörts av respondenterna. Elevers koncentrationsproblem, psykiska ohälsa, ett bromsande i den empatiska och sociala utvecklingen samt viktproblem har inte varit något fritidslärarna benämnt. De risker eller de negativa effekter som har kommit upp under studien har varit rörande barngruppen i helhet snarare än möjliga effekter hos den enskilda individen.

Resultaten i denna studie framhäver att det finns utvecklingsområden inom fritidshemmets verksamhet. Med tanke på hur olika de fritidshem och den enskilda fritidslärarna arbetar med digitala verktyg och sociala medier kan man fundera över om det är likvärdigt när det kommer till användandet av dessa. Om skolans verksamhet, men även fritidshemmet ska vara likvärdigt så krävs det kanske direktiv för hur man bör eller ska arbeta med dessa verktyg och medier.

Vidare forskning

Möjlig vidare forskning som vore intressant och relevant i en förlängning av denna studie vore att få ökad kunskap i vad eleverna anser att de digitala verktygen och sociala medierna kan ha för effekt på deras lärande. Detta för att kunna se om eleverna är medvetna och medverkar aktivt i sin egen läroprocess. Det vore även intressant att jämföra elevernas syn på sitt egna lärande med fritidslärarnas syn på elevernas lärande då det kommer till deras användande av digitala verktyg och sociala medier. Ytterligare forskning som vore intressant i förhållande till denna studie är att få ökad kunskap i hur elever tolkar begreppen digitala verktyg och sociala medier.

Litteraturförteckning

Bergström, Malin. 2016. *Hur mycket skärmtid är egentligen lagom*. TT. Expressen: Hälsoliv. Tillgänglig på internet: <http://www.expressen.se/halsoliv/halsa/barn/hur-mycket-skarmtid-ar-egentligen-lagom/> (Hämtad 2017-04-03)

Dahlgren, Lars Ove & Johansson, Kristina (2009). I Andreas Fejes & Robert Thornberg (red.), *Handbok i kvalitativ analys*. (1. uppl.) s.122-135. Stockholm: Liber.

DN Debatt. 2007. *Mer idrott i skolan mot ökad barnfetma*. DN.se. Tillgänglig på internet: <http://www.dn.se/debatt/mer-idrott-i-skolan-mot-okad-barnfetma/> (Hämtad 2017-02-20)

Hallerström, Helena & Tallvid, Martin. 2008. *En egen dator som redskap för lärande - utvärdering av projektet "En-till-En" i två grundskolor i Falkenbergs kommun*. Delrapport 1. Falkenbergs kommun, Barn- och utbildningsförvaltningen. Tillgänglig på internet: <http://www.kompetenscentrum.falkenberg.se/download/18.12b597ff13e82d4f578f19/1369080432073/En%2Begen%2Bdator%2Bsom%2Bredskap%2Bf%25C3%25B6r%2BI%25C3%25A4rande.pdf> (Hämtad 2017- 02-23)

Elza Dunkels, refererad i Holmberg, Karin. 2015. *Sluta varna för barnens skärmtid*. Dagens ETC. Tillgänglig på nätet: <http://www.etc.se/inrikes/forskare-sluta-varna-barnens-skarmtid> (Hämtad 2017-02-20)

Hallerström, Helena & Tallvid, Martin. 2009. *En egen dator som redskap för lärande - utvärdering av projektet "En-till-En" i två grundskolor i Falkenbergs kommun*. Delrapport 2. Falkenbergs kommun, Barn- och utbildningsförvaltningen. Tillgänglig på internet: <https://www.falkenberg.se/download/18.12b597ff13e82d4f578f15/1369079032017/En%2Begen%2Bdator%2Bi%2Bskolarbetet%2B-%2Bredskap%2Bf%25C3%25B6r%2BI%25C3%25A4rande.pdf> (Hämtad 2017- 02-23)

Hallerström, Helena & Tallvid, Martin. 2010. *En egen dator som redskap för lärande - utvärdering av projektet "En-till-En" i två grundskolor i Falkenbergs kommun*. Delrapport 3. Falkenbergs kommun, Barn- och utbildningsförvaltningen. Tillgänglig på internet: <http://www.falkenberg.se/download/18.12b597ff13e82d4f578f16/1369079034794/En-till-En%25252BFalkenbergs%25252Bv%252525C3%252525A4g%25252Btill%25252BFramtiden%2525253F.pdf> (Hämtad 2017- 02-23)

Hellenius, Maj-Lis. 2016. *Lång skärmtid kan leda till depression hos unga*. Läkartidningen. 2016;113:DWU6. Tillgänglig på nätet: <http://www.lakartidningen.se/Opinion/Debatt/2016/02/Lang-skarmtid-kan-leda-till-depression-hos-unga/> (Hämtad 2017-02-12)

Kvale, Steinar, Torhell, Sven-Erik. 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur: Lund.

Lagercrantz, Hugo. 2013. *Mycket tid framför skärm splittrar barns liv - Övervikt, koncentrationsproblem, hämmad språkutveckling etc. kan bli följderna*. Läkartidningen. volym 110: 16-17. Tillgänglig på internet: <http://ww2.lakartidningen.se/store/articlepdf/1/19078/LKT1301s16.pdf> (Hämtad 2017-03-17)

Lindström, Gunnar & Pennlert, Lars Åke. 2013. *Undervisning i teori och praktik - en introduktion i didaktik*. 5:e upplaga. Fundo Förlag.

Ljung-Djärf, Agneta. 2004. *Spelet runt datorn - Datoranvändande som meningsskapande praktik i förskolan*. Lärarutbildningen : Malmö Högskola. Tillgänglig på internet: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:234101/FULLTEXT01.pdf> (Hämtad 2017-04-15)

Löfving, Christina. 2012. *Digitala verktyg och sociala medier i undervisningen - så skapar vi en relevant skola utifrån LGR 11*. Stockholm: Liber AB.

Marklund, Leif & Dunkels, Elza. 2016. *Digital play as a means to develop children's literacy and power in the Swedish preschool*. Early Years, 36:3, 289-304, DOI: 10.1080/09575146.2016.1181608 Tillgänglig på internet: <http://dx.doi.org/10.1080/09575146.2016.1181608> (Hämtad 2017-04-09)

Marklund, Leif. 2015. *Preschool teachers' informal online professional development in relation to educational use of tablets in Swedish preschools*. Professional Development in Education, 41:2, 236-253, DOI: 10.1080/19415257.2014.999380 Tillgänglig på internet: <http://dx.doi.org/10.1080/19415257.2014.999380> (Hämtad 2017-04-09)

Nationalencyklopedin. 2017. *IT*. Tillgänglig på nätet: <http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/it> (hämtad 2017-03-18)

Ramböll Management. 2006. *E-Learning Nordic 2006 - Effekterna av IT i undervisningen*. SaloGruppen A/S, Glostrup. Tillgänglig på nätet: http://www.oph.fi/download/47373_media10114.pdf

Rohlin, Malin (2012). *Fritidshemmets historiska dilemman. en nutidshistoria om konstruktionen av fritidshemmet i samordning med skolan*. Stockholm: Stockholms universitets förlag.

Skolinspektionen. 2010. *Kvalitet i fritidshem. Granskningsrapport: Kvalitetsrapport*. Tillgänglig på internet: <https://www.skolinspektionen.se/globalassets/publikationssok/granskningsrapporter/kvalitetsgranskningar/2010/fritidshem/rapport-kvalitet-fritidshem.pdf> (Hämtad-2017-02-20)

Skolverket. 2011. *Läroplanen för skolan, förskoleklassen och fritidshemmet*. 3:e rev upplaga. Elanders Sverige AB.

Skolverket. 2016. *Fritidshem*. Skolverket. Tillgänglig på nätet: <https://www.skolverket.se/skolformer/fritidshem> (Hämtad 2017-04-20)

Skolverket. 2017. *IKT-fritids stärker värdegrundsarbetet*. Tillgänglig på internet: <https://www.skolverket.se/skolutveckling/resurser-for-larande/kollakallan/sa-arbetar-andra/f-3/ikt-fritids-starker-vardegrundsarbetet-1.219203> (Hämtad 2017-04-12)

Skolverket. 2016. *Fritidshemmet - Ett kommentarmaterial till läroplanens fjärde del*. Elanders Sverige AB.

Statens medieråd. 2016. *Vad gör barn på nätet?*. Statens medieråd. Tillgänglig på nätet: <https://statensmedierad.se/larommedier/manniskanonline/vadgorbarnpanatet.339.html> (Hämtad 2017-04-11)

Statens offentliga utredningar. 2014. *En digitala agenda i människans tjänst - En ljusnande framtid kan bli vår*. Elanders Sverige AB.

Säljö, Roger. 2000. *Lärande i praktiken*. Bokförlaget Prisma: Stockholm.

Sveriges kommun & Landsting. 2014. *Kvalitet i fritidshem - Ett kvalitetsstöd för politiker och förvaltning*. LTAB. Tillgänglig på nätet: <http://skl.se/download/18.f5c3da514984c1cec6cb374/1418125598887/Kvalitetsstod-for-fritidshem-web.pdf> (Hämtad 2017-04-12)

Trost, Jan. 2010. *Kvalitativa intervjuer*. 4:e upplagan. Studentlitteratur AB: Lund.

UNICEF. 1989. *Barnkonventionen - FN konvention om barns rättigheter*. Stockholm: UNICEF Sverige. Tillgänglig på internet: <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten> (Hämtad 2017-02-20)

Vetenskapsrådet. 2002. *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Elanders Gotab.

Bilaga 1

Inledande frågor:

- Berätta lite om er verksamhet? Hur många barn har ni? Personal? Ramfaktorer?
- Hur länge har du varit fritidslärare/pedagog? Utbildning? Hur länge har du jobbat på denna skolan?

Intervjufrågor:

- När du hör begreppet digitala verktyg, hur tolkar du det? Ge exempel?
- När du hör begreppet sociala medier, hur tolkar du det? Ge exempel?
- Vilka för/nackdelar ser du med digitala verktyg och sociala medier inom fritidshemmets verksamhet?
- Hur arbetar ni med digitala verktyg och sociala medier här?
- Vilka hinder/möjligheter ser du i det arbetet? Ramfaktorer? Tid? Kompetens?
- Upplever du att verksamheten har förändrats något under åren med hänsyn till just digitala verktyg och sociala medier.

Bilaga 2

Hej!

Jag heter Marika Ahlstrand och är en lärarstudent på fritidsläraryrkesutbildningen, Umeå Universitet. Jag är nu inne på mitt sista år och har i uppgift att skriva ett examensarbete, det valda ämnet är digitala verktyg och sociala medier. Syftet med den här rapporten är att fördjupa mig i hur fritidshemmen arbetar med och förhåller sig till digitala verktyg och sociala medier.

Jag skulle därför vilja intervjua dig som verksam fritidslärare för att kunna ta del av dina kunskaper, åsikter och erfarenheter av digitala verktyg och sociala medier inom verksamheten. Intervjun kommer att innehålla ca 6-7 frågor som förhoppningsvis kommer att leda till en intressant diskussion. Jag önskar också att få spela in intervjun för att inte missa något viktigt. Om möjligt så skulle jag även vilja få ta del av eventuella dokument rörande ert arbete kring digitala verktyg och sociala medier om detta skulle finnas tillgängligt. Den här intervjun och allt material kring den kommer bara att användas och behandlas i forskningsändamål och ditt deltagande är frivilligt, vilket innebär att du när som helst under intervjun får avbryta och därmed också ditt deltagande. Allt som sägs och kommer att sägas under intervjun kommer att hållas konfidentiellt så du kommer att få vara anonym. Intervjumaterialet kommer vidare att raderas när arbetet är godkänt.

Tack på förhand!

Om du har frågor eller funderingar så kontakta mig via mejl eller telefon.

Epost: xxxxxxxxxxxxxxxxx

Mobiltelefon: xxxxxxxxxxx